

УДК 336.71:005.35
JEL Classification: M31

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.2.16>

Павлишин С.П.,
здобувач третього рівня вищої освіти «доктор філософії»
за спеціальністю D5 Маркетинг (075 Маркетинг),
ORCID <https://orcid.org/0009-0004-9136-5271>,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, Київ*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Pavlyshyn S.P.,
*candidate for the third level of higher
education “Doctor of Philosophy”
in the D5 Marketing (075 Marketing) specialty,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv*

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE GRAIN MARKET IN UKRAINE AND IN THE WORLD

Постановка проблеми. Наша держава є одним з найважливіших виробників та експортерів агропродовольчої продукції у світі, зокрема пшениці, кукурудзи, ячменю, соняшнику та ріпаку. У середньому за останні п'ять маркетингових років на Україну припадало 3 % світового виробництва пшениці, вона є п'ятим найбільшим експортером пшениці, її частка у структурі світового експорту складає 9 %.

Вітчизняний аграрний сектор відіграє ключову роль у постачанні пшениці на світові ринки: Європейський Союз (46 %), країни Південно-Східної Азії (16 %), країни Азії (6 %), а також до країн Близького Сходу (12 %) та Африки (16 %), де пшениця є основним продуктом харчування.

Україна є четвертим найбільшим світовим експортером ячменю. У 2023/2024 маркетинговому році (МР) географічна структура експорту ячменю з України виглядала наступним чином: Європейський Союз (42 %), країни Азії (28 %), країн Близького Сходу (17 %), країни Африки (11 %) та Південно-Східної Азії (2 %).

Наша країна є третім найбільшим експортером кукурудзи (частка у глобальній структурі експорту – 15 %; питома вага у світовій структурі виробництва – 2,5 %) та ріпаку. Наша держава також є першим експортером сої поза межами Америки. Для всіх трьох продуктів Україна відіграє особливу роль на світових ринках, оскільки є провідним експортером продукції без ГМО та важливим експортером органічних кормів.

Варто зауважити, що на тренди розвитку ринку зерна в Україні вирішальний вплив має кон'юнктура світового ринку. Отже, підприємства аграрного сектору, зернотрейдери та інші суб'єкти агробізнесу потребують актуальної маркетингової інформації щодо прогнозування кон'юнктури світового ринку зерна для прийняття результативних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему маркетингових досліджень розвитку ринку зерна детально вивчали низка вітчизняних та зарубіжних вчених. У наукових працях С. Кваші [1], А. Діброви [2; 3], О. Жемойди [4], О. Ковальової [5], О. Козака [6], О. Шпичака [7], В. Месель-Веселяка [8], Н. Голомші [9], В. Андрійчука, Б. Андрющенка, В. Бойка, П. Саблука, К. Макконела, А. Сміта та ін. розкрито питання виробництва та споживання, а також кон'юнктури світового та вітчизняного ринку зерна. В. Гесць, П. Друккер, Д. Лук'яненко, А. Філіпенко, О. Яценко та ін. зробили значний внесок у дослідження інноваційних трансформацій в аграрному секторі економіки України. Проте, проблеми маркетингових досліджень вітчизняного та світового ринків зерна та прогнозування його розвитку потребують поглиблених досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасних тенденцій ринку зерна в Україні та світі та прогнозування його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до даних Міністерства аграрної політики та продовольства України за підсумками 2024/2025 МР, станом на 31 травня 2025 р. з

* Науковий керівник: Буряк Р.І. – д-р. екон. наук, професор

України експортовано 40,602 млн т зернових та зернобобових культур, що на 10,484 млн т або на 25,8 % менше, ніж у 2023/2024 МР. У 2024/2025 МР експорт пшениці з України склав 15,723 млн т, що на 2,774 млн т або на 17,6 % менше, ніж у 2023/2024 МР. Також вітчизняні аграрії експортували 2,318 млн т ячменю (на 214 тис. т менше, ніж у 2023/2024 МР) і 10,8 тис. т жита (на 4,8 тис. т більше, ніж у 2023/2024 МР). У структурі експорту зернових з України превалювала кукурудза, обсяги експорту якої у 2024/2025 склали 21,963 млн т, що на 7,560 тис. т або на 33,6 % менше, ніж у 2023/24 МР [10].

Згідно даних Міністерства аграрної політики та продовольства України, Україна у 2024 році досягла довоєнних обсягів експорту – 24,5 млрд доларів США, що становило 59 % в загальній структурі експорту. Це є найкращим показником після 2021 року, коли надходження від експорту агропродовольчої продукції становили 27,7 млрд доларів США. Зазначимо, що у 2024 році з України було експортовано 78,3 млн т сільськогосподарської продукції. Найбільшу питому вагу у структурі експорту агропродовольчої продукції займала соняшникова олія – 21 % (експортовано 6 млн т соняшникової олії на загальну суму 5,1 млрд доларів); друге місце посідає кукурудза – 21 % (експортовано 29,6 млн т кукурудзи на 5 млрд доларів США); третю позицію посідає пшениця – 15 % (експортовано 20,6 млн т пшениці на загальну суму 3,7 млрд доларів США) [11].

Зауважимо, що Україна продовжує успішно використовувати експортні логістичні маршрути для постачання зернових морським транспортом через чорноморські порти (Чорноморськ, Одеса та Південний). Фахівці USDA [12] прогнозують, що експортні поставки зернових з України у 2025/2026 МР зростуть на 3,6 млн т у порівнянні з 2024/2025 МР, та загалом за 2025/2026 МР зростуть до 44 млн т (за рахунок зростання обсягів експортних поставок кукурудзи, ячменю та у меншій мірі пшениці). Експерти USDA прогнозують, що експорт пшениці з України у 2025/2026 МР збільшиться на 3,1 % (на 0,5 млн т) у порівнянні з 2024/2025 МР та становитиме 16,5 млн т, експортні поставання кукурудзи у 2025/2026 МР зростуть на 9,1 % (на 2 млн т) до 24 млн т у порівнянні з попереднім маркетинговим роком, експорт ячменю збільшиться на 45,8 % (на 1,1 млн т) до 3,5 млн т. Такі прогнози зумовлені належною спроможністю експортних поставок зернових з України морським транспортом у зв'язку. У 2024 році експорт агропродовольчої продукції з України здійснювався наступним чином: 71 % агропродовольчої продукції постачалося морським транспортом з чорноморських портів України, 13 % – через дунайські порти, 11 % з використанням «Шляхів солідарності ЄС–Україна» (морський транспорт – 84 %, залізничний транспорт – 11 %, автомобільний транспорт – 5 %).

Проаналізуємо більш детально тенденції розвитку ринку зернових в Україні.

Згідно даних Міністерства аграрної політики та продовольства України [10], у 2024/2025 МР площа посівів пшениці в Україні становила 4,9 млн га (на 3,0 % більше, ніж у попередньому маркетинговому році та на 19,6 % нижче за середній показник за 5 років). Тимчасова окупація частини української території російськими військами призвела до суттєвого скорочення площ під пшеницею у довгостроковій перспективі. Водночас середня врожайність пшениці у 2024/2025 МР становила 4,6 т/га (на 0,9 % менше, ніж у попередньому маркетинговому році та на 9,2 % вище середнього показника за 5 років). Складні погодні умови у 2024/2025 МР мали більш негативний вплив на ярові культури, тому врожайність озимих була не такою низькою (більша частка пшениці – озимої). Збільшення посівних площ компенсувало зниження врожайності. Таким чином, виробництво пшениці у 2024/2025 МР оцінюється у 22,7 млн т (на 2,0 % вище за попередній маркетинговий рік, але на 12,2 % нижче за середній показник за 5 років).

У 2024/2025 МР очікується, що внутрішнє споживання пшениці досягне 6,3 млн т, включаючи 3,8 млн т для споживання домогосподарствами та 1,3 млн т для виробництва кормів. В останні роки внутрішнє споживання пшениці як для продуктів харчування, так і для кормів зменшувалося через тимчасову окупацію частини України російськими військами та вимушену міграцію населення унаслідок військових дій.

Україна завжди була основним експортером пшениці. Імпорт пшениці завжди був мінімальним. У 2023/2024 МР Україна експортувала 18,6 млн т пшениці (на 9,0 % вище за минулий маркетинговий рік). Основною причиною зростання є організація власного експортного морського маршруту України, що допомогло зменшити перехідні запаси попередніх періодів. Через відсутність перехідних запасів очікується, що експорт пшениці у 2024/2025 МР досягне 16,8 млн т (на 9,8 % нижче за попередній період).

У той же час, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України [10], у 2024/2025 МР площа посівів кукурудзи становила 4,0 млн га (на 2,5 % нижче за минулий маркетинговий рік та на 18,5 % нижче за середній показник за 5 років). Як і у випадку з усіма зерновими культурами, площі під кукурудзою значно скоротилися через тимчасову окупацію частини територій України російськими військами.

У 2024/2025 МР Україна постраждала від сильної посухи, особливо у південній та східній частинах країни. Це знизило врожайність зернових культур, в основному кукурудзи. У 2024/2025 МР середня врожайність кукурудзи становила 6,5 т/га (на 16,6 % нижче за минулий маркетинговий рік та на 6,0 % нижче за середній показник за 5 років). За попередніми оцінками, врожай кукурудзи у 2024/2025 МР в Україні становитиме 26,1 млн т (на 18,7 % нижче за минулий маркетинговий рік та на

23,1 % нижче за середній показник за 5 років).

У 2024/2025 МР внутрішнє споживання кукурудзи оцінюється в 5,6 млн т, з яких 4,7 млн т буде використано для виробництва кормів для тваринництва. Очікується, що споживання кукурудзи на корм буде поступово зростати, але через скорочення поголів'я худоби воно не досягне довоєнного рівня.

У 2023/2024 МР Україна експортувала 29,5 млн т кукурудзи (на 1,0 % більше, ніж у попередньому маркетинговому році). Хоча виробництво було вищим, ніж у попередньому періоді, експорт залишився на тому ж рівні. У 2022/2023 МР запаси попереднього року були додатково експортовані.

Згідно прогнозів фахівців Міністерства аграрної політики та продовольства України [10], у 2024/2025 МР очікується, що експорт досягне 22,1 млн т кукурудзи (на 25,1 % менше, ніж у попередньому періоді). Виділимо дві причини цієї тенденції – скорочення виробництва кукурудзи та скорочення перехідних запасів.

Проаналізуємо обсяги виробництва, експорту та розміри кінцевих запасів зернових (кукурудзи, пшениці, ячменю) в Україні у 2021/2022–2024/2025 маркетингових роках (до та під час дії воєнного стану; рис. 1).

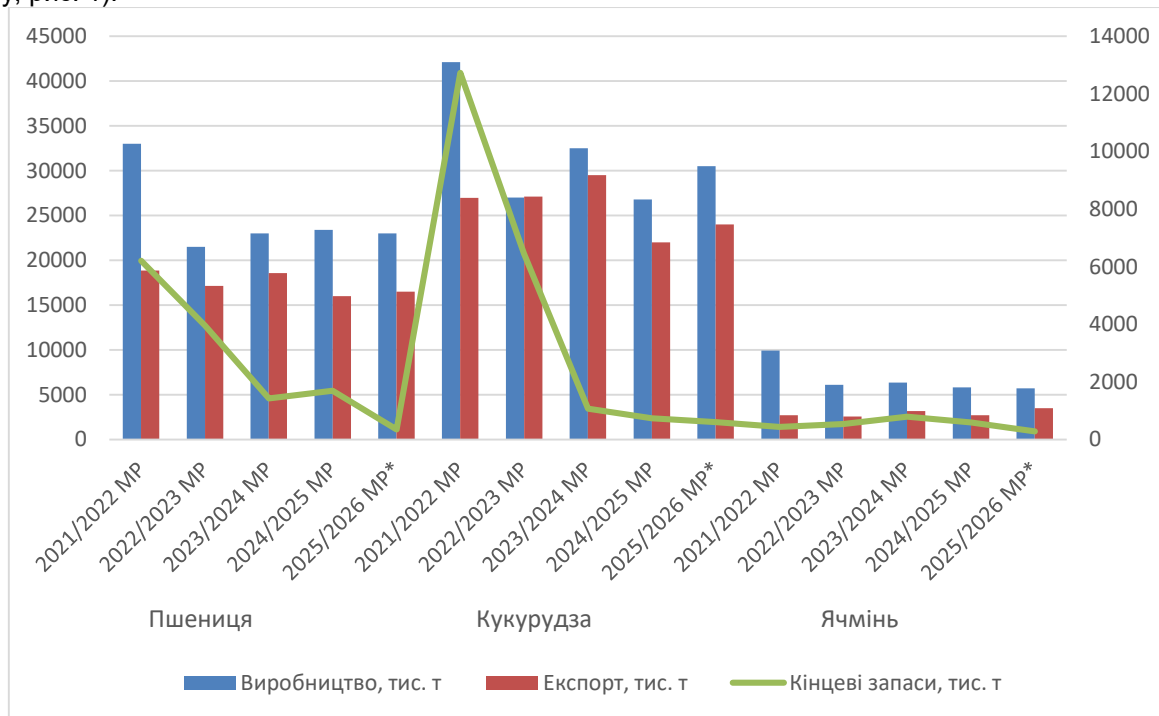

Рис. 1. Динаміка виробництва та експорту зернових з України у 2021/2022 – 2024/2025 маркетингових роках (до та під час дії воєнного стану)

* Прогнозні дані USDA (станом на 2.07.2025 р.)

Джерело: побудовано автором за даними USDA Foreign Agricultural Service [12]

У результаті військових дій росії проти України у 2024/2025 МР у порівнянні з 2021/2022 МР обсяги виробництва та експорту зернових суттєво зменшились: кукурудза – обсяги виробництва зменшились на 15,33 млн т (36,4 %), експортні постачання скоротились на 4,98 млн т (18,5 %); пшениця – обсяги виробництва зменшились на 9,6 млн т (29,1 %), експортні поставки знизились на 2,84 млн т (15,1 %); ячмінь – обсяг виробництва скоротився на 4,12 млн т (41,5 %), експорт ячменю зменшився на 10 тис. т (0,4 %) (рис. 2).

Зазначимо, що несприятливі погодні умови восени 2024 року призвели до зменшення площ під озимому пшеницею. Успішно функціонуюча морська логістика у 2023/2024–2024/2025 маркетингових роках забезпечила стабільність логістичних витрат на постачання зернових та дозволила Україні швидко та економічно ефективно експортувати великі обсяги агропродовольчої продукції на віддалені ринки.

Згідно з прогнозами USDA [12], українські фермери розширяють свої площі під кукурудзою у 2025/2026 МР, оскільки прибутковість залежить від логістичних витрат. У 2024/2025 МР ЄС є основним експортним напрямком, імпортуючи приблизно половину загального обсягу експорту зерна з України.

Варто зазначити, що зростання попиту на зернові у світі сповільнюється, оскільки обсяги виробництва збільшуються за рахунок зростання врожайності зернових культур. Згідно прогнозів FAO, впродовж наступного десятиліття очікується сповільнення зростання попиту на зернові порівняно з попередніми десятирядами, головним чином через повільніше зростання попиту на корми для сільськогосподарських тварин та птиці, біопаливо та інші види промислового застосування [13].

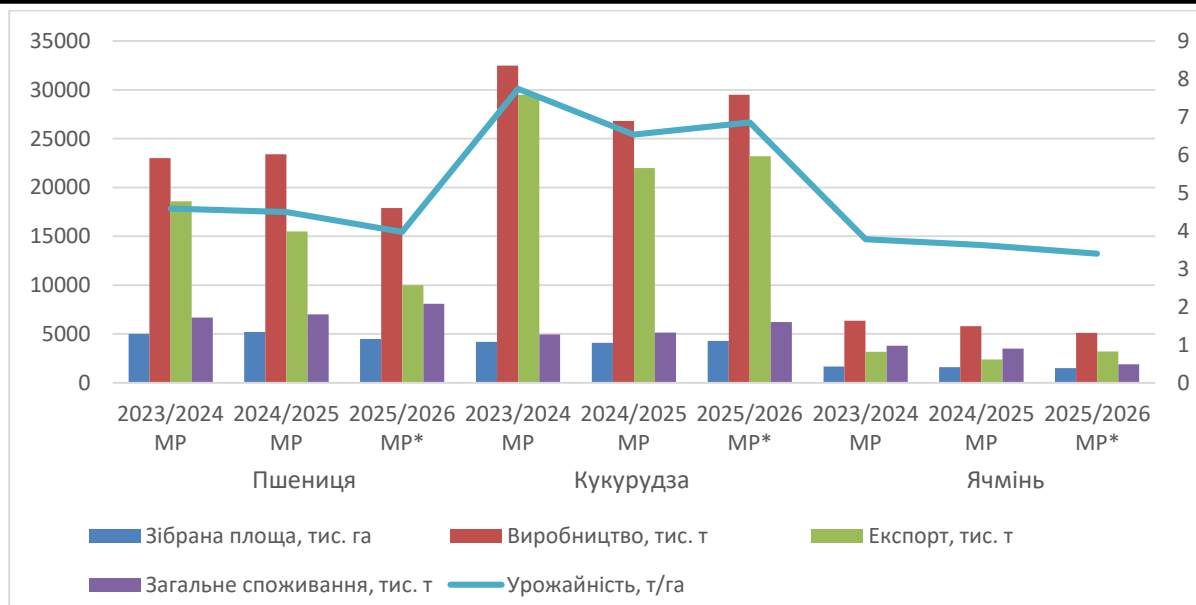

Рис. 2. Динаміка та прогноз зібраної площі, виробництва, експорту та загального споживання кукурудзи, пшениці та ячменю в Україні у 2023/2024 – 2025/2026* маркетингових роках

* Прогнозні дані USDA (станом на 18.10.2025 р.)

Джерело: побудовано автором за даними USDA Foreign Agricultural Service [12]

Крім того, у багатьох країнах з високим і середнім рівнем доходу пряме споживання більшості зернових культур на душу населення наближається до рівня насичення, що створює обмеження для загального зростання попиту. Значні обсяги зростання попиту на продукти харчування пояснюються зростанням населення, особливо в країнах з низьким і нижче середнього рівнем доходу.

В Азії передбачається зростання споживання пшениці та рису, спричинене зростанням чисельності населення, тоді як в Африці очікується збільшення споживання проса, сорго та білої кукурудзи. Крім того, прогнозується, що зростання значення рису у раціоні населення африканських країн призведе до постійного зростання його споживання на душу населення на континенті.

Хоча зернові, як правило, менш швидкопсувні порівняно з іншими харчовими продуктами, деякі продукти харчування на основі зернових, такі як хліб або випічка, все ще можуть швидко псуватися. Отже, оскільки зернові становлять значну частину світового споживання продовольства (близько 45 % калорій), їхній внесок у загальні втрати калорій та відходи перевищує 50 %. Якщо поточні тенденції збережуться, прогнози фахівців FAO свідчать про те, що втрати та обсяги харчових відходів у зерновому секторі зростуть приблизно на 11 % до 2033 року порівняно з поточним рівнем, що відображає очікуване збільшення споживання продуктів харчування [13].

Протягом наступного десятиліття зростання світового виробництва зернових буде зумовлене підвищенням продуктивності, зокрема, збільшенням врожайності та більш інтенсивним використанням (багатокультурне вирощування) та меншою мірою розширенням оброблюваних земель. Це очікуване зростання обсягів виробництва пояснюється ширшою доступністю та застосуванням нових та вдосконалених сортів насіння, а також впровадженням більш суворого та ефективного використання ресурсів поряд з удосконаленими методами ведення сільськогосподарського виробництва.

Прогнозується, що світове виробництво зернових зросте з поточного рівня приблизно на 350 млн т до 3,2 млрд т до 2033 року, головним чином завдяки збільшенню виробництва кукурудзи та пшениці. Очікується, що азійські країни забезпечать близько 40 % цього зростання, подібно до тенденцій, що спостерігалися протягом останнього десятиліття, причому Китайська Народна Республіка (далі – Китай) та Індія залишаються провідними виробниками рису. Очікується, що країни Африки, де кукурудза та інші фуражні зернові є основними видами зернових, збільшать внесок у зростання світового виробництва зернових порівняно з попереднім десятиліттям. Країни Латинської Америки та Карибського басейну також відіграватимуть значну роль, особливо у виробництві кукурудзи. Однак країни Океанії навряд чи зможуть підтримувати рекордні рівні виробництва зернових, що спостерігалися у базовому періоді, за умови середніх сценарію (рис. 3).

У 2023 році 17 % від загальних світових обсягів виробництва зернових було продано на світовому ринку, з варіаціями між різними видами зернових, які коливалися від 10 % для рису до 24 % для пшениці. Такий розподіл, а також частка сільськогосподарських угідь, що обробляється, залишатимуться стабільними протягом наступного десятиліття. Азія збереже свій статус найбільшого у світі регіону експорту рису, тоді як країни Латинської Америки та Карибського басейну, як очікується,

будуть імпортувати переважно пшеницю та експортувати кукурудзу. Крім того, значна кількість країн Африки та Азії будуть дедалі більше залежати від імпорту зернових у наступному десятилітті.

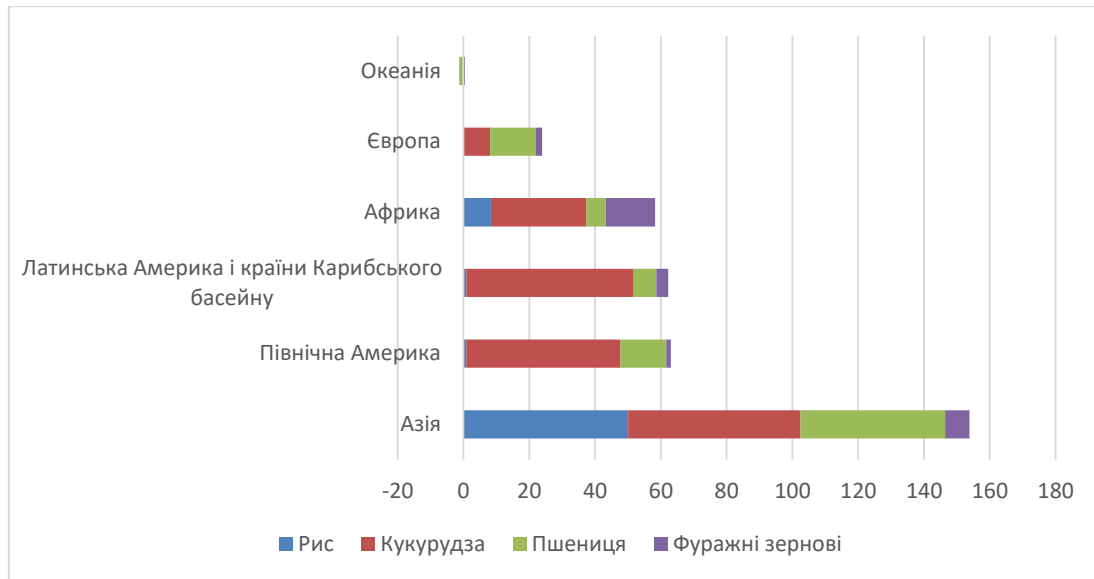

Рис. 3. Регіональний внесок у зростання світового виробництва зернових у 2021–2023–2033 рр., млн т

Джерело: розраховано автором на основі даних [14]

Світова торгівля зерновими зростає на 16 % до 2033 року, досягнувши загалом 551 млн т. Пшениця забезпечить 35 % у це зростання, причому кукурудза становитиме 52 %, а рис – 7 %. Попит на корми з боку Китаю продовжуватиме впливати на ринки зернових, причому прогнози передбачають зростання імпорту кукурудзи на 16 %, яке досягне майже 27 млн т до 2033 року.

За даними FAO, ціни на пшеницю та фуражне зерно знизилися з їхніх недавніх максимумів, тоді як міжнародні ціни на рис досягли 15-річного піку у 2023 році. За припущень про середню врожайність та геополітичну стабільність, довгострокова траєкторія зниження цін у реальному вираженні може відновитися та зберігатися до 2033 року [13].

Експерти FAO зазначають, що азійські країни лідируватимуть у зростанні попиту на зернові для виробництва харчових продуктів та кормів. Попит на зернові продовжуватиме домінувати насамперед за рахунок використання для харчових цілей, а потім – застосуванні у якості сировини для виробництва комбікормів. У 2033 році 41 % усіх зернових культур буде безпосередньо споживатися людьми, тоді як 36 % буде використано для годівлі тварин. Решта 23 % становитимуть використання для виробництва біопалива та інших цілей. Однак ці частки різняться для різних видів зернових. Хоча пшениця та рис в основному використовуються для харчування, кукурудза та інші зернові культури використовуються в основному для виробництва кормів для сільськогосподарських тварин та птиці [14].

Від 48 % до 66 % світового споживання зернових культур припадає на п'ять країн – провідних споживачів для кожного товару, що є менш концентрованим, ніж виробництво (рис. 4). Глобальне використання зернових культур незначно зростає з 2,8 млрд т у базовому періоді до 3,2 млрд т до 2033 року, головним чином завдяки вищому споживанню на продукти харчування (+162 млн т), а потім на корми (+127 млн т). На азійські країни припадатиме трохи більше половини прогнозованого зростання попиту.

Впродовж наступного десятиліття зростання світового споживання зернових культур для виробництва комбікормів буде забезпечено переважно кукурудзою, а потім – іншими продовольчими зерновими культурами, пшеницею та рисом. Споживання зернових культур для харчування зростатиме швидшими темпами, ніж у попередньому десятилітті, оскільки, за прогнозами FAO, споживання на душу населення зростатиме в кількох країнах з низьким та середнім рівнем доходу [13].

Споживання пшениці у 2033 році буде на 11 % вищим, ніж у базовому періоді. Чотири країни (Індія, Пакистан, Єгипет та Китай) забезпечать понад половину цього збільшення. Прогнозується, що світове споживання пшениці для харчових цілей зростає на 64 млн т, але залишиться стабільним на рівні близько 66 % від загального споживання; зростання буде подібним до попереднього десятиліття, незважаючи на уповільнення темпів зростання населення світу.

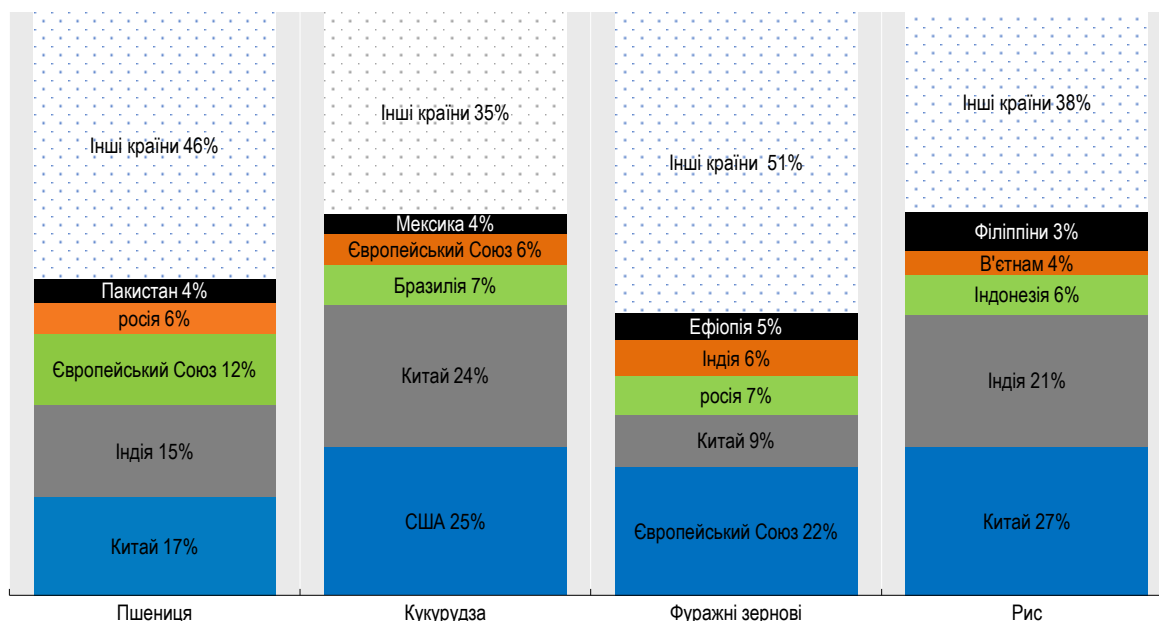

Рис. 4. Прогноз глобальної концентрації попиту на зернові у 2033 р.

Джерело: побудовано автором за даними [14]

У світовому масштабі прогнозоване збільшення споживання пшениці для харчування більш ніж утричі перевищує споживання для виробництва кормів, особливо в Азії, насамперед у Західній та Центральній Азії, де пшениця є основою раціону для значної частини населення. Крім того, зростає попит на перероблені продукти, що вимагає високоякісної, багатой на білок пшениці, яка виробляється у США, Канаді, Австралії та, меншою мірою, у Європейському Союзі та росії. Країни Північної Африки та Західної Азії, зокрема Єгипет та Туреччина, а також Іран, залишатимуться основними споживачами пшениці з високим рівнем споживання на душу населення. Світове виробництво етанолу на основі пшениці відновиться, головним чином в Індії, компенсуючи скорочення в інших країнах.

Світове споживання кукурудзи зростатиме на 1,2 % на рік, що значно повільніше порівняно з 2,1 % щороку у попередньому десятилітті. Це зростання головним чином зумовлене вищими доходами, що призводить до збільшення попиту на корми, на які припадає найбільша частка загального споживання кукурудзи, зберігаючи 56 % від базового періоду до 2033 року. На азійські країни припадатиме 56 % збільшення споживання кормів (майже половина цього показника припадає на Китай) завдяки його швидкозростаючій тваринницькій галузі. Світовий попит на корми зростає на 99 млн т до 777 млн т, головним чином у Китаї, США, Бразилії, Аргентині, Мексиці, Індії, В'єтнамі, Індонезії та Єгипті. Споживання в Південно-Східній Азії зростає завдяки швидкозростаючій галузі птахівництва.

Використання кукурудзи як продукту харчування зростає, перш за все, в країнах Африки на південь від Сахари, де спостерігається значне збільшення чисельності населення. Зростання споживання кукурудзи як продукту харчування в африканських країнах становитиме в середньому близько 2,5 % на рік.

У світовому масштабі використання кукурудзи для виробництва біопалива зростатиме набагато повільнішими темпами, ніж за останні два десятиліття, оскільки національні ринки етанолу ключових виробників обмежені політикою щодо біопалива. Бразилія та США разом забезпечать понад 80 % цього зростання.

Світове виробництво кукурудзи зростає на 187 млн т до 1,40 млрд т до 2033 року, причому найбільше зростання відбудеться у США та Китаї, а потім у Бразилії, Аргентині та Індії.

Висновки з проведеного дослідження. Удосконалені технології та методи вирощування підтримують зростання врожайності та виробництва. Світова площа посівів зернових культур зростає на 19,2 млн га (3 %) до 2033 року. Вона розшириться головним чином в країнах Латинської Америки та Карибського басейну приблизно на 5,5 млн га, зокрема в Аргентині та Бразилії.

Порівняно з попереднім десятиліттям, у майбутньому доступність землі буде обмеженою, оскільки багато урядів встановлюють обмеження на перетворення лісів або пасовищ на рілля, а земля вилучається внаслідок постійної урбанізації. Тому очікується, що збільшення світового виробництва буде значною мірою зумовлене інтенсифікацією. Зростання врожайності відбудеться завдяки вдосконаленню технологій та методів вирощування, зокрема, у країнах із середнім рівнем доходу. У світовому масштабі врожайність зростає приблизно на 8 % для пшениці, 9 % для кукурудзи

та 10 % для рису та інших фуражних зернових. Тим не менш, регіональні відмінності у рівні врожайності зернових зберігаються, і буде відсутня конвергенція між регіонами з вищою та нижчою врожайністю.

Цим варіаціям сприяє кілька факторів: природні умови значно відрізняються, що призводить до неоднорідного регіонального потенціалу врожайності, різноманітні сорти сільськогосподарських культур демонструють різні показники врожайності, а оптимальна врожайність може не обов'язково співпадати з максимальною врожайністю, особливо коли інші фактори, такі як наявна земля, не є обмежувальними.

На зернові культури припадає понад 50 % втрат та марнування калорій у світі. Більшість післязбиральних втрат зернових культур відбуваються під час транспортування та переробки, і наразі оцінюються приблизно в 5 % світового виробництва. Додаткові відходи виникають під час розподілу на етапі роздрібної торгівлі, що зменшує доступність продовольства у світі ще на 5 %, тоді як побутові відходи становлять приблизно 14 %. Якщо ці пропорції залишаться незмінними протягом наступного десятиліття, прогнозується, що обсяги втрат та відходів харчових продуктів у зерновому секторі зростуть разом зі зростанням світового споживання на 11 % до 2033 року порівняно з поточними рівнями. Це вимагає подальших зусиль для вирішення проблеми втрат та відходів харчових продуктів у зерновому секторі, що може включати поєднання технологічних інновацій, розвитку інфраструктури, політичних рішень, навчання споживачів та поведінкових змін у всьому ланцюжку постачання. У деяких регіонах для пом'якшення цих проблем були впроваджені такі ініціативи, як покращення складських приміщень, поліпшення транспортних мереж, стандартизоване маркування та програми пожертвування. Крім того, підвищення обізнаності щодо екологічного та соціального впливу харчових відходів має вирішальне значення для сприяння більш сталій продовольчій системі.

Як засвідчив нещодавній досвід, перебої в торгівлі через політичну нестабільність, спроби контролювати внутрішню інфляцію та доступність продовольства можуть суттєво вплинути на світові ринки зернових. Деякі країни висловили намір розробити стратегії управління внутрішніми цінами, такі як створення запасів, обмеження експорту, імпорتنі бар'єри та збільшення субсидій для виробників і споживачів, але впровадження цих заходів часто є нечітким і фінансово складним для підтримки. Крім того, перебої в системах транспортної логістики стають дедалі важливішими. І, навпаки, зростання виробництва зернових може зіткнутися з обмеженнями через негативний вплив зміни клімату на врожайність, обмежений доступ до нових технологій у певних регіонах та недостатні інвестиції у сільськогосподарське виробництво.

Підвищена стурбованість екологічними проблемами та впровадження нової екологічної політики також можуть стримати зростання врожайності.

Впродовж сезону 2023/2024–2023/2024 маркетингових років ринки продовольчих товарів зазнавали загального тиску на зниження ціни та демонстрували меншу волатильність, незважаючи на зовнішні виклики, такі як перебої з судноплавством. Ця тенденція здебільшого відображала значне щорічне зниження цін на зерно, тоді як ціни на рис зросли.

Ціни на пшеницю та кукурудзу продовжили тенденцію до зниження з майже рекордних рівнів, досягнутих у 2022 році після початку повномасштабної війни росії проти України. До 2023 року ціни на пшеницю та кукурудзу досягли найнижчих значень з 2021 року. Великі запаси, особливо в росії (пшениця) та Бразилії (кукурудза), а також жорстка конкуренція серед експортерів підкріпили тенденцію до зниження світових цін на пшеницю та кукурудзу. Зниження невизначеності в результаті продовження поставок з України морем та альтернативними маршрутами, а також нижчі ціни на енергоносії та сировину сприяли загальному поліпшенню настроїв на світовому ринку зернових.

Література

1. Кваша С. М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці. *Економіка АПК*. 2013. № 8. С. 12-21.
2. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції : колективна монографія / за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. Київ : Інтердрук, 2014. 572 с.
3. Діброва А. Д., Крилов Я. О. Регулювання ринку пшениці: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Економіка АПК*. 2012. № 5. С. 60-68.
4. Жемойда О. В. Напрями формування пропозиції на ринку агропродовольчої продукції України : монографія. Київ : ННЦ «Ін-т аграрної економіки», 2014. 376 с.
5. Ковальова О. М. Оцінка потенціалу розвитку зернового підкомплексу економіки України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 7. С. 155-159.
6. Козак О. А., Грищенко О. Ю. Розвиток зернової галузі України на сучасному етапі. *Економіка АПК*. 2016. № 1. С. 39.
7. Шпичак О. М. Потенціал ринку зерна в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка АПК*. 2014. № 7. С. 83-91.
8. Месель-Веселяк В. Я. Виробництво зернових культур в Україні: потенційні можливості.

Економіка АПК. 2018. № 5. С. 5-14.

9. Голомша Н. Є., Дзядичев О. Я. Перспективи світового ринку зерна. *Економіка АПК*. 2016. № 8. С. 49-52.

10. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2025), *Outlook for Ukrainian agricultural market 2025 (January 2025)*. URL: <https://ucab.ua/files/2024/2025%20Outlook.pdf> (дата звернення: 20.04.2025).

11. У 2024 році аграрна продукція склала 59% в загальному експорті, – Комітет з питань аграрної та земельної політики. РАДА : Офіційний вебпортал парламенту України. 6 січня 2025. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/257211.html (дата звернення: 21.04.2025).

12. Grain: World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service. April 2025. URL: <https://www.fas.usda.gov/sites/default/files/2025-04/grain.pdf> (дата звернення: 02.05.2025).

13. Food and Agriculture Organization. FAOSTAT (2025). *Crops and livestock products*. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (дата звернення: 23.04.2025).

14. OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033: report. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-fao-agricultural-outlook-2024-2033_4c5d2cfb-en.html (дата звернення: 24.04.2025).

References

1. Kvasha, S.M. (2013), "Methodological basis for making public decisions in agrarian policy", *Ekonomika APK*, no. 8, pp. 12-21.

2. Dibrova, A.D. and Andriievskiy V.Ye. (ed.). (2014), *Rehulivannia ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovach evrointehratsii* [Regulation of the agrarian sector of Ukraine's economy in the conditions of European integration], monograph, Natc. un-t bioresursiv i pryrodokory stuvannia Ukrainy, In-t rozvytku agrar. rynkiv, Kyiv, Ukraine, 572 p.

3. Dibrova, A.D. and Krylov, Ya.O. (2012), "Regulation of the wheat market: domestic and foreign experience", *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 60–68.

4. Zhemoida, O.V. (2014), *Napriamy formuvannia propozyicii na rynku ahroprodovolchoi produktcii Ukrainy* [Directions of the proposal formation in the market of agro-food products of Ukraine], monograph, NNTc "In-t ahrar. ekonomiky", Kyiv, Ukraine, 376 p.

5. Kovalova, O.M. (2015), "Capacity assessment of grain subcomplex in the economy of Ukraine", *Globalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, Issue 7, pp. 155-159.

6. Kozak, O.A. and Gryshhenko, O.Yu. (2016), "Development of the grain industry of Ukraine at the present stage", *Ekonomika APK*, no. 1, p. 39.

7. Shpychak, O.M. (2014), "Potential of the grain market in Ukraine: problems and perspectives", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 83-91.

8. Mesel-Veseliak, V.Ya. (2018), "Production of grain crops in Ukraine: potential opportunities", *Ekonomika APK*, no. 5, p. 5-14.

9. Holomsha, N.Ye. and Dziadykevych, O.Ya. (2016), "Prospects of the world grain market", *Ekonomika APK*, no. 8, p. 49-52.

10. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2025), *Outlook for Ukrainian agricultural market 2025 (January 2025)*, available at: <https://ucab.ua/files/2024/2025%20Outlook.pdf> (access date April 20, 2025).

11. Verkhovna Rada of Ukraine. Official web portal of the Parliament of Ukraine (2025), "In 2024, agricultural products accounted for 59% of total exports, - Committee on Agrarian and Land Policy. RADA. January 6, 2025", available at: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/257211.html (access date April 21, 2025).

12. USDA (2025), Grain: World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service. April 2025, available at: <https://www.fas.usda.gov/sites/default/files/2025-04/grain.pdf> (access date April 22, 2025).

13. Food and Agriculture Organization. FAOSTAT (2025), *Crops and livestock products*, available at: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (access date April 23, 2025).

14. OECD (2024), OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033: report., available at: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-fao-agricultural-outlook-2024-2033_4c5d2cfb-en.html (access date April 24, 2025).

Павлишин С.П.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Мета. Дослідження сучасних тенденцій ринку зерна в Україні та світі та прогнозування його розвитку.

Методика дослідження. Теоретико-методичними засадами дослідження є: діалектичний метод пізнання економічних процесів, фундаментальні положення маркетингу, наукові праці українських і закордонних учених стосовно проблем маркетингових досліджень кон'юнктури ринку зерна. У процесі здійснення наукового дослідження було застосовано низку спеціальних та загальних і методів:

монографічний (поглиблене вивчення поставлених завдань); теоретичного порівняння і узагальнення (при теоретичному узагальненні і формуванні висновків); історико-ретроспективний (дослідження кон'юнктури ринку зерна в Україні та світі); функціонально-вартісний і статистичний аналіз (дослідження тенденцій розвитку ринку зерна в Україні та світі, визначення його динаміки, структури, результативності діяльності суб'єктів аграрного сектору економіки України); графічний (відображення результатів дослідження та маркетингових процесів на ринку зерна) та ін.

Інформаційною базою досліджень слугували офіційні дані: Верховної Ради України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної митної служби, Державної служби статистики України, Українського клубу аграрного бізнесу, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), та ін.; інформація з мережі Інтернет, наукові статті, матеріали наукових конференцій, монографії та інші наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з актуальних проблем маркетингу та маркетингових досліджень кон'юнктури ринку зерна, результати опитувань і анкетувань, власні спостереження та дослідження.

Результати дослідження. Проаналізовано сучасні тенденції ринку зерна в Україні та світі і прогнозування його розвитку. Обґрунтовано ключову роль України, як одного з основних світових виробників та експортерів агропродовольчої продукції: кукурудзи, пшениці, ячменю, соняшнику та ріпаку. Встановлено, що Україна є ключовим постачальником пшениці на світові ринки: Європейського Союзу (46%), Південно-Східної Азії (16%), Азії (6%), а також Близького Сходу (12%) та Африки (16%). Доведено, що Україна – третій найбільшим світовий експортер кукурудзи: частка у глобальній експортній структурі становить 15%, а питома вага у загальносвітовій структурі виробництва – 2,5%. Україна має важливе значення як провідний постачальник продукції без ГМО (кукурудзи, ріпаку та сої) на глобальні ринки та ключовим експортером органічних кормів.

Унаслідок воєнної агресії росії проти України у 2024/2025 МР порівняно з 2021/2022 МР рівень виробництва та експорту зернових значно знизився: обсяги виробництва кукурудзи скоротилися на 15,33 млн т (36,4%), експортні поставки зменшилися на 4,98 млн т (18,5%); обсяги виробництва пшениці скоротилися на 9,6 млн т (29,1%), постачання пшениці на експорт зменшилось на 2,84 млн. т (15,1%); обсяг виробництва ячменю зменшився на 4,12 млн т (41,5%), а його експорт ячменю знизився на 10 тис. т (0,4%). Встановлено, що Україна успішно використовує чорноморські порти (Чорноморськ, Одеса та Південний) для забезпечення експортних поставок зернових логістичними маршрутами з використанням морського транспорту.

Доведено, що у 2024/2025 МР основним споживачем зерна з України були країни Європейського Союзу, які імпортували близько 50% від загального обсягу експорту зерна з України (49% кукурудзи, 46% пшениці, 42% ячменю).

Наукова новизна результатів дослідження. Вперше обґрунтовано залежність посівних площ під кукурудзою та рівня прибутку аграрних формувань від логістичних витрат, що дозволило встановити тренд щодо збільшення у 2025/2026 МР посівів кукурудзи в Україні за умови налагодження стабільних експортних ланцюжків постачання.

Удосконалено методику прогнозування розвитку світового ринку зерна з використанням даних FAO, що, на відміну від існуючих підходів, дозволило встановити тенденції щодо уповільнення темпів зростання світового попиту на зернові, тому що обсяги виробництва зростатимуть за рахунок підвищення рівня врожайності. На основі використання означеної методики доведено, що у наступному десятилітті темпів збільшення попиту на зернові уповільняться у порівнянні з попереднім десятиріччям, в основному через повільніше збільшення обсягів попиту на корми для годівлі сільськогосподарських тварин і птиці, біопаливо.

Удосконалено підходи щодо визначення кореляційного зв'язку між рівнем доходів споживачів та обсягами споживання зернових культур на душу населення для харчових цілей у низці країн з високим і середнім рівнем споживання, що дозволило ідентифікувати існуючі обмеження для загального зростання попиту і тенденції стосовно насичення ринку.

Набули подальшого розвитку методичні засади прогнозування виробництва зернових, що дозволило встановити тенденції до збільшення світового виробництва на 350 млн т до 3,2 млрд т у 2033 році, в основному завдяки збільшенню обсягів виробництва кукурудзи і пшениці. При цьому обґрунтовано, що країни Азії забезпечать близько 40% зростання виробництва, враховуючи тенденції, що спостерігалися впродовж останнього десятиліття. Розроблений прогноз демонструє тренд щодо зростання світового виробництва кукурудзи на 187 млн т до 1,4 млрд т до 2033 року, причому найбільше збільшення обсягів виробництва відбудеться у Сполучених Штатах та Китаї, а потім у Бразилії, Аргентині та Індії. Удосконалено підходи щодо визначення перспективних ринків збуту для експорту кукурудзи з України на період до 2033 р., що на відміну від існуючих враховують темпи зростання чисельності населення та важливість кукурудзи як основи для харчування у певній країні, що дозволило встановити вадливість країн Африки на південь від Сахари як пріоритетних ринків збуту.

Практична значущість результатів дослідження. Результати досліджень дозволять керівникам вітчизняних аграрних формувань розробити маркетингову товарну політику з урахуванням тенденцій розвитку світового ринку зернових та його кон'юнктури.

Ключові слова: ринок зерна, кукурудза, пшениця, ячмінь, виробництво, врожайність, експорт зернових, тенденції розвитку ринку зернових, прогнозування розвитку світового ринку зернових, пропозиція, ринки агропродовольчої продукції.

Pavlyshyn S.P.

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE GRAIN MARKET IN UKRAINE AND IN THE WORLD

Purpose. The aim of the article is to investigate current trends in the grain market in Ukraine and globally, and to forecast its future development.

Methodology of research. The theoretical and methodological principles of the research are: the dialectical method of understanding economic processes, fundamental principles of marketing, and scientific works of Ukrainian and foreign scientists on the problems of marketing research of the grain market situation. In the process of conducting scientific research, several special and general methods were used: monographic (in-depth study of the tasks set); theoretical comparison and generalization (with theoretical generalization and formation of conclusions); historical and retrospective (study of the grain market situation in Ukraine and the world); functional-cost and statistical analysis (survey of trends in the development of the grain market in Ukraine and the world, determination of its dynamics, structure, effectiveness of the activities of subjects of the agricultural sector of the economy of Ukraine); graphic (reflection of the results of research and marketing processes in the grain market), etc.

The information base for the research was official data: the Verkhovna Rada of Ukraine, the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, the State Customs Service, the State Statistics Service of Ukraine, the Ukrainian Agrarian Business Club, the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), etc.; information from the Internet, scientific articles, materials from scientific conferences, monographs and other scientific works of domestic and foreign scientists on current problems of marketing and marketing research of the grain market situation, results of surveys and questionnaires, own observations and research.

Findings. The current trends of the grain market in Ukraine and the world, and their development forecast, were analysed. The key role of Ukraine as one of the leading global producers and exporters of agro-food products: corn, wheat, barley, sunflower, and rapeseed were substantiated. It was established that Ukraine is a key supplier of wheat to the world markets: The European Union (46%), Southeast Asia (16%), Asia (6%), as well as the Middle East (12%) and Africa (16%). It was proven that Ukraine is the third largest global exporter of corn: the share in the global export structure is 15%, and the specific weight in the global production structure is 2.5%. Ukraine is important as a leading supplier of non-GMO products (corn, rapeseed, and soybeans) to international markets and a key exporter of organic feed.

As a result of Russia's military aggression against Ukraine in the 2024/2025 MY compared to the 2021/2022 MY, the level of grain production and export decreased significantly: corn production decreased by 15.33 million tons (36.4%), export deliveries decreased by 4.98 million tons (18.5%); wheat production decreased by 9.6 million tons (29.1%), wheat exports decreased by 2.84 million tons (15.1%); barley production decreased by 4.12 million tons (41.5%), and its barley exports decreased by 10 thousand tons (0.4%). It has been established that Ukraine successfully uses the Black Sea ports (Chornomorsk, Odesa, and Pivdenny) to ensure grain export deliveries via logistics routes with the use of marine transport.

It has been shown that in the 2024/2025 MY, the primary consumers of grain from Ukraine were the countries of the European Union, which imported about 50% of the total volume of grain exports from Ukraine (49% corn, 46% wheat, 42% barley).

Originality. For the first time, the dependence of corn acreage and the level of profit of agricultural formations on logistics costs were substantiated. This allowed establishing a trend towards an increase in corn crops in Ukraine in the 2025/2026 MY, provided that stable export supply chains were established.

The methodology for forecasting the development of the world grain market using FAO data was improved, which, unlike existing approaches, allowed for establishing trends towards a slowdown in the growth rate of world demand for grains, as production volumes are expected to increase due to an increase in the yield level. Based on the use of the specified methodology, it was proven that in the next decade, the rate of increase in demand for grains will slow down compared to the previous decade, mainly due to a slower growth in demand for feed for farm animals and poultry, and biofuels.

The approaches to determining the correlation between consumer income levels and per capita consumption of grain crops for food purposes in several countries with high and medium levels of consumption have been improved, which made it possible to identify existing limitations for overall demand growth and trends in market saturation.

Methodological principles for forecasting grain production have been further developed, which made it possible to establish trends for an increase in world production by 350 million tons to 3.2 billion tons in 2033, mainly due to the rise in corn and wheat production. At the same time, it is substantiated that Asian countries will provide about 40% of the growth of output, considering the trends observed over the past decade. The developed forecast demonstrates a trend for an increase in world corn production by 187 million tons to 1.4

billion tons by 2033, with the most significant increase in production occurring in the United States and China, followed by Brazil, Argentina, and India.

The approaches to determining promising markets for corn exports from Ukraine for the period until 2033 have been improved, which, unlike the existing ones, consider the population growth rate and the importance of corn as a basis for nutrition in a particular country, which made it possible to establish the relevance of sub-Saharan African countries as priority sales markets.

Practical value. The research results will allow the leaders of domestic agricultural formations to develop a marketing product policy, considering the trends in the world grain market and its conditions.

Key words: grain market, corn, wheat, barley, production, yield, grain exports, grain market development trends, forecasting world grain market demand, supply, agri-food markets.

Дата надходження рукопису: 14.05.2025

Дата прийняття рукопису до друку: 19.06.2025

Дата публікації: 30.06.2025